

УДК 330.322.5:332.145+338.121

Н.Є. Скоробогатова

ІНВЕСТИЦІЙНА АКТИВНІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**Вступ**

Активізація залучення інвестицій в економіку країни через створення сприятливого інвестиційного клімату має вагомим практичне значення. Обсяги залучених інвестицій і напрямки їх освоєння є критеріями визначення рівня економічного розвитку регіонів, їх конкурентоспроможності та можливості самозабезпечення регіонального добробуту. Залучення інвестицій на регіональному рівні, крім суто економічних питань підвищення ефективності розвитку місцевого виробництва, дає можливість вирішувати і соціальні, і екологічні питання. Зростання обсягів інвестування у виробництво сприяє збільшенню грошових надходжень до місцевих і державного бюджетів та вирівнюванню економічного потенціалу регіону. Особливо актуальним є питання пошуку інструментів стимулювання притоку інвестицій під час фінансової кризи з метою збереження існуючих виробництв, зміцнення економічного потенціалу регіонів і недопущення ще більшого зниження життєвого рівня населення. Розробка механізмів залучення інвестицій на регіональному рівні повинна мати відповідну теоретико-методологічну, законодавчу базу. Необхідність формування регіональної інвестиційної політики є одним із першочергових завдань держави на сучасному етапі. Пряме державне інвестування як механізм економічного забезпечення регіонального розвитку, спрямованого на реалізацію проектів місцевого та державного значення, — інструмент досягнення цілей сталого розвитку регіонів [1]. Крім того, процеси нагромадження прямопропорційно впливають на економічне зростання. При зростанні видатків на інвестиції і споживання обсяг виробництва збільшується такими ж самими темпами. Питанням активізації інвестиційної діяльності регіонів та їх економічного зростання присвячено чимало наукових праць Ю. Аніскіна [2], О.Г. Білоруса [3], В.М. Гейця [4], Б.М. Данилишина [5], Ю.В. Макогона [6], В.П. Соловйова [7], Ю.М. Пахомова [8], Л.О. Петкової [9] та інших вчених [10, 11]. Розроблено достатньо методичних підходів і методик щодо визначен-

ня інвестиційної привабливості регіонів. Однак показник привабливості є одним із вирішальних при визначенні інвестором об'єкта вкладання коштів та оцінці альтернатив. Для проведення аналізу економічного стану країни в регіональному розрізі вважаємо за більш доцільне використання показника інвестиційної активності регіону як виміру не лише привабливості регіону для інвесторів, але й як результату від використання вкладених коштів.

В умовах становлення місцевого самоврядування зростає роль місцевої влади в регулюванні руху інвестицій, що потребує відповідного аналізу та формулювання пропозицій щодо оптимального використання можливостей місцевої влади в регулюванні потоку капіталовкладень. Недостатність інвестування в регіонах України є одним з основних показників визначення депресивності території (поряд з грошовими доходами і рівнем зайнятості населення та кількістю безробітного населення). Пріоритетна роль інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку України та її регіонів визначається як провідними науковцями, так і законодавчо на державному рівні [12–17]. Одним із чинників модернізації економіки країни визначено інноваційно-інвестиційне зростання економіки регіонів. Інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною, оскільки інвестиції є безпосереднім носієм інновацій. Отже, реалізація інноваційної політики в несприятливому інвестиційному кліматі практично неможлива. Проблемою, що потребує своєчасного вирішення, є залучення інвестицій в економіку України, яку слід розглядати в контексті сталого розвитку країни.

Постановка задачі

Мета даної статті — дослідження існуючого стану інвестиційної активності регіонів України та визначення шляхів щодо активізації інвестиційних процесів на регіональному рівні. Завданнями, вирішення яких дасть змогу досягти поставленої мети, є визначення критеріїв інвестиційної активності регіону, розробка методики оцінки інвестиційної активності регіонів країни, аналіз динаміки інвестиційної активності регіонів України за останні роки та виділення факторів, які негативно впливають на неї, а також формулювання способів зменшення диспропорцій інвестиційної діяльності в регіонах.

Методика оцінки інвестиційної активності регіону

Методологічну основу дослідження становлять такі методи, як метод критичного аналізу при визначенні сучасного стану та проблем інноваційно-інвестиційного розвитку регіонів, метод експертних оцінок при визначенні впливу складових інтегрального показника інвестиційної активності регіону, метод наукового узагальнення і систематизації при визначенні та групуванні факторів, які впливають на інноваційно-інвестиційний розвиток регіонів, та методи математичної статистики при визначенні проміжних показників доходності і ліквідності. Результати дослідження, висновки і рекомендації обґрунтовано нами завдяки застосуванню комплексного підходу. Врахування положень і результатів апробації запропонованої методики дають можливість повнішою мірою врахувати як потенціал областей України, так і результати його використання. Основним фактором економічного розвитку регіонів вважаємо інноваційно-інвестиційну політику, впроваджену в державі та на місцях, яка має сприяти подоланню відсталості соціально-економічного розвитку певних регіонів країни.

Соціально-економічний розвиток регіону безпосередньо пов'язаний з обсягом і структурою інвестицій, оскільки вони є джерелом капіталу. Використання доступних даних, аналіз структури промисловості регіону та країни в цілому, специфіка розвитку тієї чи іншої галузі зумовлюють необхідність багатостороннього аналізу складових та інтегральної оцінки регіону. В рамках проведеного дослідження з метою більш поглибленої оцінки економічного розвитку країни запропоновано методику оцінки рейтингу інвестиційної активності її регіонів. Вихідною базою для проведення розрахунків є дані Державного комітету статистики України, державних органів національного та місцевих рівнів влади тощо [18–20]. Оцінку інвестиційної активності регіонів слід здійснювати на основі комплексного підходу, враховуючи не лише обсяги залучених та вкладених інвестицій, але й інші показники, які впливають на рівень інвестиційної активності. На основі аналізу причинно-наслідкових зв'язків між факторами впливу на інвестиційну активність та привабливість регіону пропонуємо використовувати такі показники, як обсяги інвестицій (власних і залучених), валовий регіональний продукт, ди-

наміка та структура дебіторської і кредиторської заборгованості, трудові ресурси, інфляція, фінансовий стан підприємств та експортоорієнтованість. Результируюча оцінка регіону характеризується двома інтегрованими складовими: доходністю та ліквідністю, які, в свою чергу, формуються з низки більш дрібних складових.

Інтегральний показник інвестиційної активності регіону ($I_{\text{інв}}$) пропонуємо визначати за формулою

$$I_{\text{інв}} = a_1 I_{\text{дох}} + a_2 I_{\text{лікв}}, \quad (1)$$

де $I_{\text{дох}}$ – інтегральний показник доходності регіону; $I_{\text{лікв}}$ – інтегральний показник ліквідності регіону; a_1, a_2 – вагові коефіцієнти для врахування важливості складових.

Доходність регіону, з точки зору її впливу на інвестиційну активність, визначається показниками отриманого валового доходу в регіоні та факторами, які впливають на нього: кількістю і обсягами прибуткових підприємств, рівнем інфляції в регіоні, реальними доходами населення, експортоорієнтованістю (експортозалежністю) регіону тощо. При аналізі доходності регіону як критерію інвестиційної активності одним із визначальних факторів є капітальні інвестиції та обсяг будівельно-монтажних робіт, виконаних у регіоні. Із врахуванням зазначеного вище доходність окремого регіону країни з метою оцінки його інвестиційної активності вважаємо за доцільне визначати на основі таких показників, як:

- валовий регіональний продукт (абсолютне значення; темп росту – враховує динаміку даного показника; обсяг валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу – враховує насиченість окремого регіону);
- регіональний рівень інфляції (враховує відмінності зростання цін у різних регіонах країни);
- реальні доходи населення, отримані за певний період (рік);
- фінансові результати підприємств регіону, отримані за певний період (рік);
- кількість прибуткових та збиткових підприємств у регіоні (відносно загальної кількості підприємств регіону);
- обсяги капітальних інвестицій і будівельно-монтажних робіт, виконаних у регіоні за відповідний період;

• експортоорієнтованість регіону (сальдо зовнішньоторговельного обороту регіону із врахуванням обсягу торгівлі товарами і послугами).

Інтегрований показник доходності регіонів пропонуємо визначати за формулою

$$I_{\text{дох}} = b_1 D_1 + b_2 D_2 + b_3 D_3 + b_4 D_4 + b_5 D_5 + b_6 D_6 - b_7 D_7 - b_8 D_8 + b_9 D_9 + b_{10} D_{10} - b_{11} D_{11}, \quad (2)$$

де D_1 — коефіцієнт обсягів валового регіонального продукту (ВРП); D_2 — коефіцієнт темпу ВРП; D_3 — коефіцієнт обсягів ВРП на одну особу; D_4 — коефіцієнт реального доходу населення; D_5 — коефіцієнт прибутковості; D_6 — коефіцієнт прибутковості підприємств; D_7 — коефіцієнт збитковості підприємств; D_8 — коефіцієнт експортоорієнтованості регіону; D_9 — коефіцієнт обсягів капітальних інвестицій; D_{10} — коефіцієнт обсягів виконаних будівельно-монтажних робіт; D_{11} — коефіцієнт регіональної інфляції; b_1 – b_{11} — вагові коефіцієнти для врахування важливості складових.

Оскільки для розрахунків використовується статистична інформація, яка має різні одиниці виміру, то необхідно її пронормувати за допомогою формули

$$D_j^i = \frac{D_j^i - \bar{D}_j}{D_j^{\max} - D_j^{\min}}, \quad (3)$$

де D_j^i — похідне значення статистичного показника j -го виду для i -го регіону; $\bar{D}_j$ — первинне значення статистичного показника j -го виду для i -го регіону; $\bar{D}_j$ — середнє значення статистичного показника j -го виду по всіх регіонах за досліджуваний період (рік); $D_j^{\max}$, $D_j^{\min}$ — відповідно максимальне і мінімальне значення показника j -го виду по всіх регіонах за досліджуваний період (рік).

Нормовані таким чином статистичні показники беруться для подальших розрахунків рівня доходності регіону (формула (1)). Вагові коефіцієнти для врахування важливості складових при обчисленні рівня доходності регіону (b_1 – b_{11}) пропонується визначати за допомогою експертної оцінки досвідчених фахівців з дано-

го питання. Вони мають бути постійними і незмінними при проведенні розрахунків за весь досліджуваний період.

Як другу складову показника інвестиційної активності регіону пропонуємо визначати ліквідність. Стан ліквідності регіону слід розраховувати за сукупністю показників, які характеризують грошові надходження до окремого регіону та їх відтік, часову структуру зазначених грошових потоків, приток іноземних інвестицій до регіону та інвестиції, здійснені самим регіоном. З метою більш об'єктивного врахування впливу інвестицій, як залучених, так і здійснених регіоном, вважаємо за необхідне враховувати їх обсяг у кількісному та об'ємному вимірах. Під кількісним виміром взято кількість підприємств, в які було вкладено інвестиції та які самі здійснювали інвестиції, а під об'ємним виміром було враховано обсяг інвестицій у грошовому виразі.

Таким чином, інтегральний показник ліквідності регіону складається з дев'яти коефіцієнтів: коефіцієнтів залучення прямих іноземних інвестицій (кількісного та об'ємного), коефіцієнтів прямих іноземних інвестицій (кількісного та об'ємного), коефіцієнтів дебіторської заборгованості (загальної, довгострокової та простроченої дебіторської заборгованості), коефіцієнтів кредиторської заборгованості (загальної та простроченої).

Інтегральний показник ліквідності регіонів пропонуємо визначати за формулою

$$I_{\text{лікв}} = c_1 L_1 + c_2 L_2 + c_3 L_3 + c_4 L_4 + c_5 L_5 + c_6 L_6 - c_7 L_7 + c_8 L_8 + c_9 L_9, \quad (4)$$

де L_1 — коефіцієнт прямих інвестицій (кількісний); L_2 — коефіцієнт прямих інвестицій (об'ємний); L_3 — коефіцієнт залучення прямих іноземних інвестицій (кількісний); L_4 — коефіцієнт залучення прямих іноземних інвестицій (об'ємний); L_5 — коефіцієнт дебіторської заборгованості; L_6 — коефіцієнт довгострокової дебіторської заборгованості; L_7 — коефіцієнт неповернення дебіторської заборгованості; L_8 — коефіцієнт кредиторської заборгованості; L_9 — коефіцієнт неповернення кредиторської заборгованості; c_1 – c_9 — вагові коефіцієнти для врахування важливості складових.

Статистична інформація, яка використовується для розрахунків показників ліквідності регіону, так само, як і для обчислення показників доходності, має бути пронормована:

$$L_q^{g'} = \frac{L_q^g - \bar{L}_q}{L_q^{\max} - L_q^{\min}}, \quad (5)$$

де $L_q^{g'}$ — похідне значення статистичного показника q -го виду для g -го регіону; L_q^g — первинне значення статистичного показника q -го виду для g -го регіону; $\bar{L}_q$ — середнє значення статистичного показника q -го виду по всіх регіонах за досліджуваний період (рік); $L_q^{\max}$, $L_q^{\min}$ — відповідно максимальне і мінімальне значення показника q -го виду по всіх регіонах за досліджуваний період (рік).

Оскільки наведені вище критерії оцінки інвестиційної активності регіонів мають різноспрямований вплив на результуючий показник, то при визначенні інтегрального показника частину з них було враховано з від'ємним знаком. Зокрема, рівень інфляції по регіонах, залежність від експорту, збитковість підприємств, неповернення дебіторської та кредиторської заборгованості розглядаються як негативні фактори. Тому при розрахунках вони беруться з від'ємним знаком. Із врахуванням вагомості агрегованих показників доходності та ліквідності регіону, їх впливу на інвестиційну активність регіону при обчисленні інтегрального показника за допомогою експертної оцінки визначено значення коефіцієнтів вагомості: $a_1 = 0,57$, $a_2 = 0,43$.

Аналіз динаміки інвестиційної активності регіонів України за 2000–2009 рр.

На основі запропонованої методики проведено оцінку інвестиційної активності регіонів України за 2000–2009 рр. та їх ранжирування за складовими показниками інвестиційної активності згідно з одержаними розрахунковими даними (табл. 1).

Слід зазначити, що рейтинги інвестиційної активності областей України, визначені на основі запропонованої методики, аналогічні результатам, одержаним експертами рейтингового агентства “Експерт РА” на базі застосування методики “Рейтинг російських регіонів”, адаптованої ними до українських умов [21]. Певні відмінності в рейтингу викликані вклю-

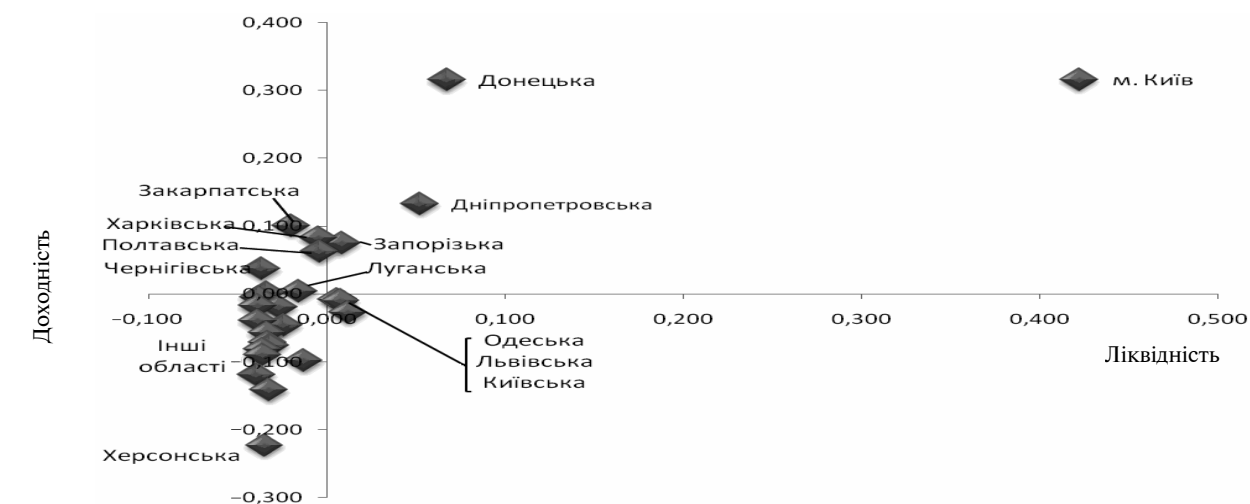
ченням різних складових до проведених розрахунків. Зокрема, в [21] визначається рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України на основі двох інтегрованих складових: потенціалу і ризику. Оскільки показники інвестиційної активності і привабливості дещо різняться у зв'язку з економічною сутністю показника, то і критерії їх оцінки є різними. Інвестиційна привабливість використовується насамперед потенційним інвестором, для якого за визначальне береться можливість одержання доходів на вкладений капітал і ризику, пов'язані з тривалим відволіканням грошей. Використання запропонованого показника інвестиційної активності вважаємо доцільним для державних органів влади, оскільки він дає картину щодо відмінностей регіонального розвитку, визначення проблемних регіонів та ключових показників, на які треба звернути увагу при розробці заходів щодо покращення економічного стану в регіоні. Незважаючи на наведені зауваження, результати впровадження двох різних методик дали одних і тих самих лідерів та проблемних регіонів.

На рис. 1 зображено результати моделювання рейтингу інвестиційної активності регіонів України за даними 2000–2009 рр.

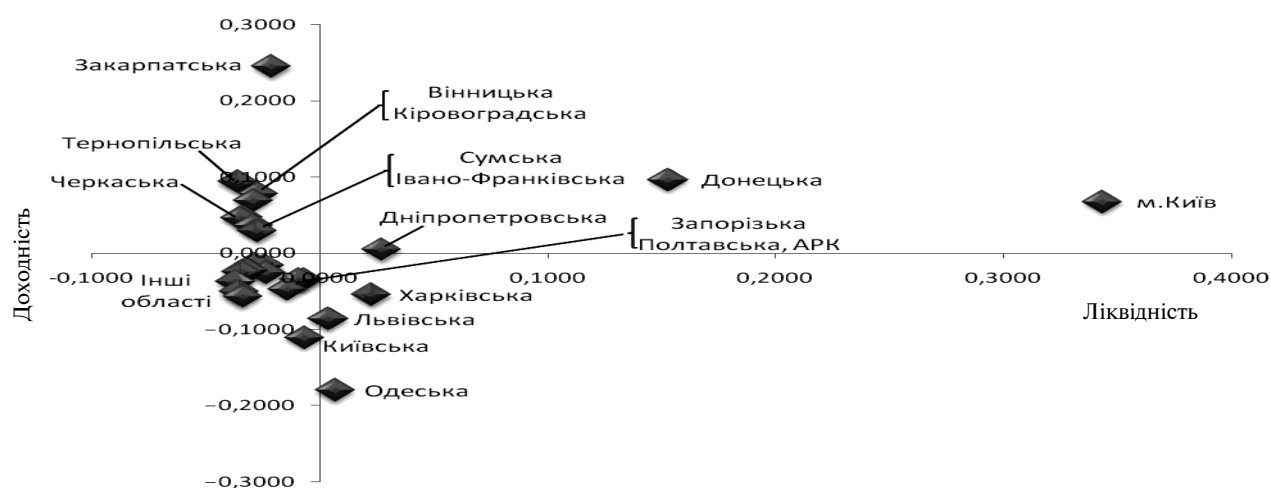
Аналіз наведених даних свідчить про те, що до початку світової фінансово-економічної кризи лідерами інвестиційно-активних регіонів були провідні промислові регіони (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області), Закарпатська та Київська області. Постійно лідируючу позицію займав Київ, що цілком виправдано. Протягом 2000–2007 рр. підвищилася інвестиційна активність м. Києва, Донецької, Дніпропетровської, Київської, Кіровоградської, Херсонської областей (рис. 2).

Якщо враховувати складові (структуру) показника інвестиційної активності регіонів, то за даний період часу знизилась доходність Запорізької, Луганської, Одеської, Полтавської, Тернопільської, Харківської, Чернівецької, Чернігівської областей, що негативно позначилося на загальній активності регіонів. Доходність Київської, Кіровоградської, Херсонської областей, АР Крим істотно зросла та відіграла позитивну роль у підвищенні інвестиційної активності цих регіонів. Невпинно зростала складова ліквідності м. Києва, Донецької, Харківської, Дніпропетровської областей і негативна динаміка даного показника простежувалася у Хмельницькій, Сумській, Полтавській, Луганській, Івано-Франківській областях.

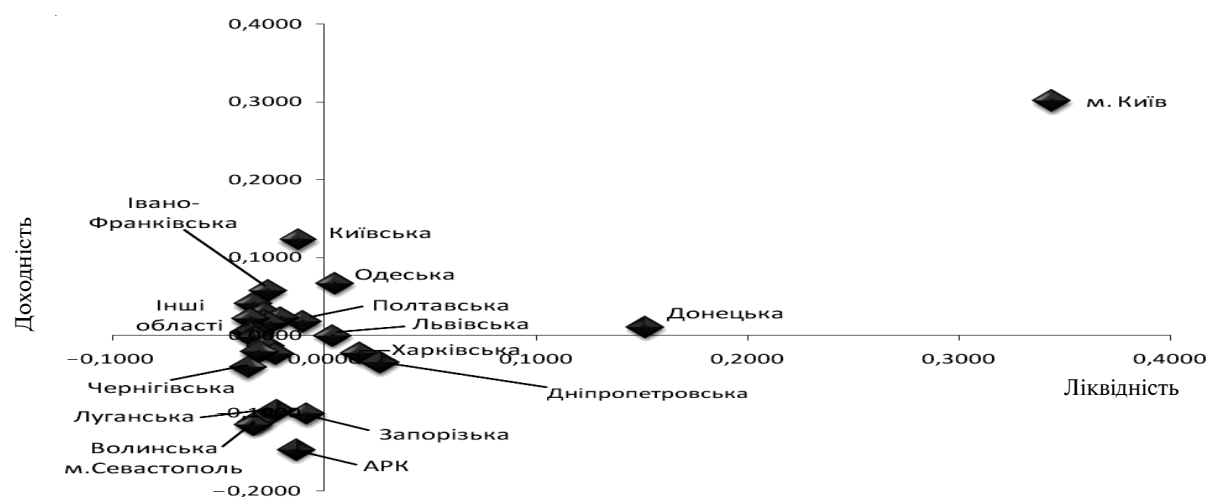

а

б

в

Рис. 1. Графічне зображення показників інвестиційної активності регіонів України за 2000–2009 рр.: а – рейтинг областей України за 2000 р.; б – рейтинг областей України за 2008 р.; в – рейтинг областей України за 2009 р.

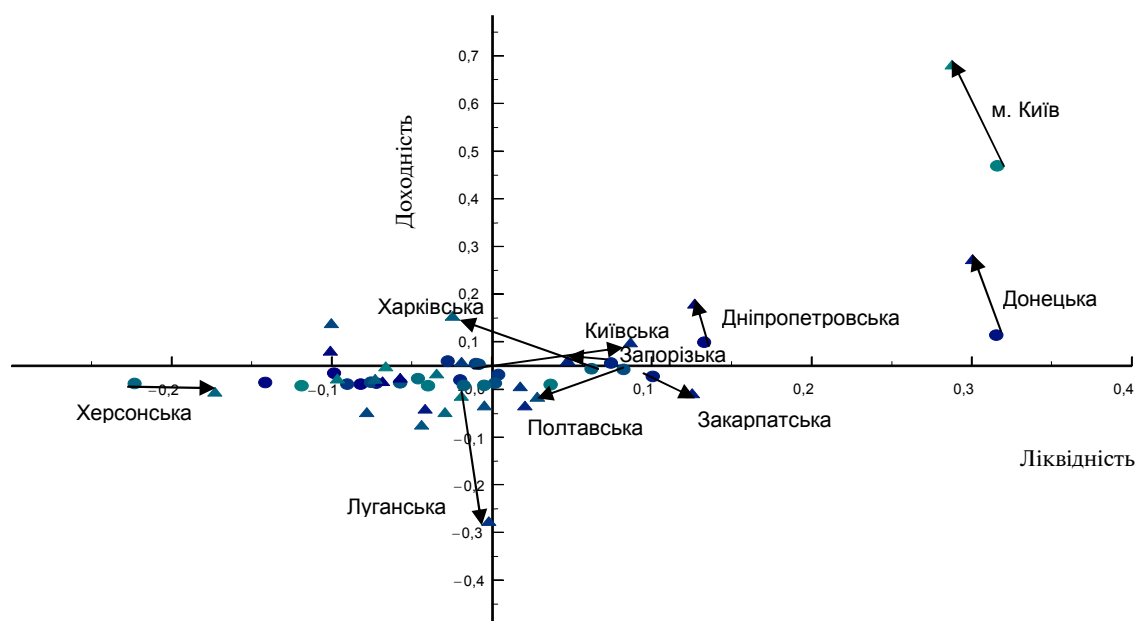

Рис. 2. Динаміка рейтингу інвестиційної активності регіонів України в 2000–2007 рр.

Таблиця 2. Рейтинг регіонів за кількістю промислових підприємств, що впроваджували інновації (2005–2007 рр.)

Підприємства, які впроваджували			
інноваційну продукцію	інноваційні процеси	організаційні інновації	маркетингові інновації
м. Київ	Івано-Франківська	м. Київ	м. Київ
Івано-Франківська	м. Київ	Івано-Франківська	Волинська
Вінницька	Волинська	Київська	Івано-Франківська
Чернігівська	Вінницька	Вінницька	Вінницька
Харківська	Харківська	Кіровоградська	Чернівецька
Чернівецька	Полтавська	Чернігівська	Донецька
Херсонська	Чернігівська	Харківська	Харківська
Київська	Чернівецька	Чернівецька	Полтавська
Запорізька	Житомирська	Дніпропетровська	Київська
Кіровоградська	Луганська	Донецька	Чернігівська
Волинська	АР Крим	Тернопільська	Львівська
Дніпропетровська	Київська	Херсонська	Тернопільська
Донецька	Львівська	АР Крим	Житомирська
Одеська	Кіровоградська	Житомирська	Кіровоградська
Інші	Інші	Інші	Інші

Але куди ж були спрямовані інвестиції, залучені протягом 2000–2007 рр.? Як показано в табл. 2, м. Київ і західні регіони здійснювали активну інноваційну діяльність. Провідні промислові регіони, які були лідерами інвестиційної активності, знаходяться у другій половині рейтингу інноваційної активності.

Таким чином, значну частину залучених коштів було спрямовано промисловими лідерами

не на впровадження інноваційних технологій, а на поточне споживання, що поряд з іншими факторами призвело до істотної вразливості східних регіонів до фінансово-економічної кризи. Наслідком такого використання інвестиційних ресурсів в період підвищення активності вітчизняної економіки стало значне зниження як інноваційної, так і інвестиційної активності названих регіонів протягом наступних періодів (рис. 3).

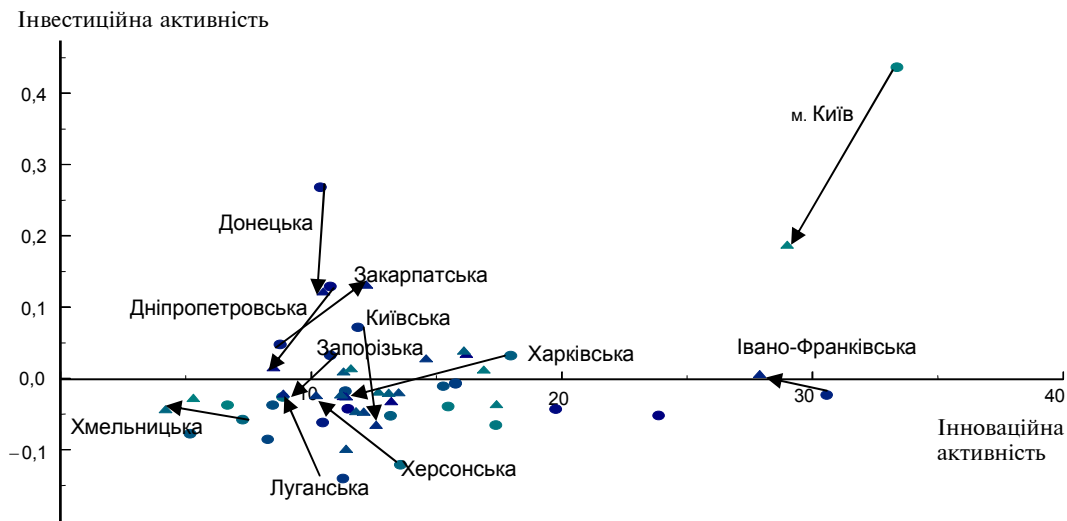

Рис. 3. Динаміка взаємозв'язку інвестиційної та інноваційної активності регіонів України в 2007–2008 рр.

Найбільш постраждалими виявилися східні і південні регіони країни. Серед причин погіршення інвестиційної привабливості основних промислово-виробничих регіонів найбільш вагомими є:

- відсутність структурної модернізації виробництва, ігнорування інноваційного розвитку і досягнень науково-технічного прогресу. Лідери промислового виробництва (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області) займають останні позиції серед інноваційно-активних регіонів України (див. табл. 2);
- виробництво неконкурентоспроможної продукції (неякісної);
- матеріало- і енергомістке виробництво;
- високий рівень вилучення коштів на потреби споживання замість вкладення у розвиток виробництва протягом останніх років;
- експортна спеціалізація названих регіонів на невеликій кількості товарних груп низького переділу при одночасному зростанні відкритості економіки та її залежність від кон'юнктури зовнішніх ринків.

Внаслідок зміни зовнішньої кон'юнктури на світових ринках (зокрема, падіння попиту і цін на товари сировинної групи та напівфабрикати, насамперед на продукцію металургійного і хімічного виробництва) відчутним було стрімке падіння обсягів виробництва та погіршення соціально-економічних показників у промислових регіонах — лідерах регіонального розвитку: у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській областях. Велике падіння обсягів виробництва у східних регіонах, висока

питома вага монофункціональних міст, відсутність потенційних можливостей і досвіду розвитку видів економічної діяльності, зорієнтованих на потреби внутрішнього ринку сприяють поширенню кризових явищ в цих регіонах. Все призводить до поглиблення наявних структурних диспропорцій регіонального економічного розвитку і, відповідно, інвестиційної активності регіонів. Найбільш критичними з кінця 2008 р. стали зміни в промисловості, будівництві, інвестиційній, житлово-комунальній сферах та на ринку праці. У четвертому кварталі 2008 р. 15 з 27 регіонів засвідчили падіння промислового виробництва порівняно з 2007 р. Серед них опинились традиційні промислові лідери: Дніпропетровська (–38,3 %), Донецька (–36,2 %), Запорізька (–31,6 %), Луганська (–25,6 %) області. Найбільше скорочення ВРП сталося у Волинській області. Враховуючи результати перших трьох кварталів, Тернопільська, Одеська і Черкаська області завершили 2008 р. з приростом промислового виробництва (10,4, 27,6, 33,0 %, відповідно). Дніпропетровська, Донецька та Луганська області зменшили обсяги виробництва на 8,6, 7,8, 5,9 %, відповідно. У січні 2009 р. падіння промислового виробництва не припинялося в усіх регіонах. Позитивна динаміка за підсумками 2008–2009 рр. спостерігалася переважно в регіонах, де виробництво зорієнтоване на локальний ринок, а поточне споживання мало нетривалий цикл та не є матеріало- чи капіталоємним. Найбільше падіння виробництва відбулося в східних регіонах України, де переважно сконцентровані

підприємства металургії, машинобудування та хімічної промисловості, які найбільше постраждали від кризи.

Стрімким було падіння обсягів будівельних робіт, які є індикатором інвестиційної активності у відповідних регіонах. Суттєве скорочення відбулось у 25 регіонах (найбільше у Вінницькій області, найменше – у Херсонській). Одним з основних чинників зменшення обсягів інвестиційної діяльності стало погіршення фінансових результатів підприємств. Найбільша частка збиткових підприємств за підсумками року зафіксована у Дніпропетровській, Волинській, Харківській областях та АР Крим. В межах України спостерігалось зменшення регіональних диспропорцій за показниками динаміки обсягу прямих інвестицій в регіонах та за показниками інвестицій в основний капітал. Разом з тим, відчутним було зростання регіональних диспропорцій за показниками приросту (зменшення) прибутків (збитків) підприємств, рівнем рентабельності операційної діяльності підприємств і приростом (зменшенням) суми заборгованості.

Проведений аналіз інвестиційної активності регіонів України свідчить, що з точки зору потенціальних можливостей найпривабливішою і інвестиційно-активною була та залишається Донецька область, яка має великий потенціал. Проте врахування критерію ліквідності знижує її привабливість до другого місця після Києва. Дана ситуація є цілком зрозумілою, оскільки Київ як столиця країни охоплює значні обороти грошових потоків, які прямують як в країну, так і назовні. Під час проведення аналізу м. Київ не було включене до складу Київської області, оскільки це спотворювало б справжні показники інвестиційної активності області.

Перспективи і шляхи підвищення інвестиційної активності регіонів

Згідно з результатами дослідження конкурентоспроможності країн, проведеного фондом "Ефективне управління" разом із Світовим економічним форумом, Україна в цілому зайняла 72 місце серед 134 країн за підсумками 2008–2009 рр. [22]. Також було проведено оцінку конкурентоспроможності 15 регіонів України. У рейтингу лідирує м. Київ, за яким ідуть промислово розвинені області сходу і півдня країни, а більшість аграрних регіонів істотно відстають. Для визначення рейтингу було викори-

стано індекс глобальної конкурентоспроможності, яким враховується 12 показників. Безумовно, що врахування накопиченого потенціалу в попередніх періодах ще створює на певний час "запас міцності" для регіонів – традиційних промислових лідерів. Слід зазначити, що наростання негативних тенденцій кризового періоду викликають серйозні ризики і загрози для розвитку регіонів, їх інноваційно-інвестиційної діяльності та розвитку країни в цілому. Найбільш небезпечними серед них можна виділити такі: нерівномірність територіального розвитку країни; зниження рівня інноваційного розвитку в базових галузях промислових регіонів, оскільки потрібне значне ресурсне забезпечення для здійснення необхідної структурної модернізації; велике послаблення зовнішньоекономічних позицій експортоорієнтованих регіонів внаслідок зміни кон'юнктури і зростання конкуренції на світових ринках; значне скорочення податкової бази через зменшення кількості платників податків та обсягів діяльності; скорочення обсягів бюджетного фінансування соціальної інфраструктури та інших життєво важливих сфер (медицини, освіти, культури).

Після завершення світової фінансово-економічної кризи внаслідок структурної перебудови світової економіки і переорієнтації кон'юнктури світових ринків на інноваційну продукцію кінцевого призначення з низькою матеріало- і енергоємністю виробництва, повернення до існуючого розподілу сил у регіональному розрізі буде неможливим. Сучасні промислові регіони України (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області) в нових умовах господарювання втратять свій традиційний конкурентний потенціал, через що країна може опинитися без джерел валютних надходжень. З метою врахування таких тенденцій в Україні має зрости роль державних важелів управління регіональним розвитком, а також активізуватись діяльність місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування в процесі впровадження дієвої антикризової політики в регіональному вимірі [23]. Узагальнення міжнародного досвіду дає можливість виокремити низку інструментів у таких сферах. Це – розширення пропозиції кредитних ресурсів, підтримка малого та середнього бізнесу, стимули для інвестицій та інновацій, підтримка галузей-експортерів, впровадження податкових інструментів [23, 24]. Крім того, вважаємо, що з метою більш рівномірного розвитку регіонів

країни необхідно активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність через:

- зменшення експортозалежності країни за допомогою орієнтації виробництва на потреби внутрішнього ринку;
- впровадження наукоємних технологій замість матеріало- і енергоємних;
- виробництво вітчизняних товарів замість імпорту товарів аналогічної групи;
- підвищення конкурентоздатності виробленої продукції за рахунок покращення її якості (а не зниження ціни);
- запровадження податкових пільг на витрати, пов'язані з розробкою і запровадженням нових технологій та здійсненням капітальних вкладень;
- відшкодування сплачених відсотків за кредитами, спрямованими на технологічне оновлення і переоснащення виробництва;
- пряме державне фінансування перспективних інноваційних проєктів;
- активізацію залучення прямих іноземних інвестицій у малорозвинені регіони.

Висновки

Визначення показника інвестиційної активності регіонів на основі аналізу взаємо-

пов'язаних показників дає можливість більш повно визначити привабливість областей та надає підстави для аналізу, пошуку та запровадження заходів щодо покращення стану найменш привабливих регіонів відповідно до концепції сталого розвитку. За результатами розрахунків керівництво регіонів і державні органи влади мають можливість приймати рішення стосовно коротко- і довгострокової стратегії розвитку регіонів та України в цілому.

Комплексна оцінка стану і потенціалу регіону із врахуванням рівня його інвестиційної активності дасть змогу прийняти ґрунтовні рішення стосовно можливості створення інтеграційних угруповань з іншими угрупованнями з метою підвищення їх інвестиційної активності та привабливості для потенційних інвесторів.

Водночас слід зазначити, що запропонована методика розрахунків потребує подальшого дослідження з точки зору розширення меж аналізу впливу різних чинників на інвестиційну активність регіону, уточнення порядку визначення вагових коефіцієнтів, що є предметом подальшого наукового пошуку.

Н.Е. Скоробогатова

ИНВЕСТИЦИОННАЯ АКТИВНОСТЬ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

Исследованы критерии оценки инвестиционной активности региона. Предложена методика оценки инвестиционной активности регионов страны. Проанализирована динамика рейтингов регионов Украины за 2000–2009 гг. на основе данной методики. Выделены причины снижения инвестиционной привлекательности основных промышленно-производственных регионов. Даны предложения по активизации инновационно-инвестиционной деятельности регионов Украины на ближайшую перспективу.

N.Ye. Skorobogatova

INVESTMENT ACTIVITIES IN UKRAINE'S REGIONS

This paper studies estimation criteria of investment activities. We propose the estimation procedure of investment activities in Ukraine's regions. On the basis of this procedure, we analyze ratings dynamics of regions in 2000-2009 and determine reasons of decline of investment appeal of key industrial regions. We also make some prospective recommendations for activation of innovation and investment activities in Ukraine's regions.

1. Концепція державної регіональної політики, схвалена Указом Президента України 25 травня 2001 року №341/200: <http://www.nau.kiev.ua/nau10/ukr/doc.php?code=341/2001>.

2. Анишкин Ю. Инвестиционная активность и экономический рост // Пробл. теории и практики управления. — 2002. — № 4: http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/15_4_02.htm.

3. Білорус О.Г., Мацейко Ю.М. Глобальний сталий розвиток. — К.: КНЕУ, 2006. — 488 с.
4. Економіка знань та її перспективи для України / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. — К.: Ін-т економіки і прогнозування, 2005. — 168 с.
5. Данилишин Б.М., Корецький М.Х., Даций О.І. Інвестиційна політика в Україні. — Донецьк: Юго-Восток, 2006. — 292 с.
6. Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сб. науч. тр. / Под ред. Ю.В. Макогона. — Донецк: ДонНУ, 2008. — Ч. 1. — 463 с.
7. Цивилизационная структура современного мира. Том I. Глобальные трансформации современности / Под ред. Ю.Н. Пахомова, Ю.В. Павленко. — К.: Наук. думка, 2006. — 686 с.
8. Соловйов В.П., Кореняко Г.І., Головатюк В.М. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики. — К.: Фенікс, 2008. — 224 с.
9. Петкова Л.О. Інвестиційна привабливість регіонів // Фінанси України. — 2005. — № 9. — С. 40–46.
10. Сухоруков А. Проблеми підвищення інвестиційної активності регіонів: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niisp.gov.ua/articles/66/>.
11. Шевченко О.В. Інвестиційна активність регіонів України: вплив на економічне зростання // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 1(10). — С. 175–181.
12. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8.09.2005 р. № 2850-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 51. — С. 548.
13. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова КМУ від 21 липня 2006 р. № 1001: <http://www.kmu.gov.ua/control>.
14. Заставний Ф.Д. Депресивні регіони України: аналіз, оцінка, проблеми // Регіональна економіка. — 2005. — №1. — С. 76–90.
15. Инвестиционная привлекательность экономических систем: <http://investment2.ru>.
16. Комплексна програма реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003–2015 роки: Постанова КМУ від 26.04.2003 р. № 634: <http://who-is-who.com.ua/book-maket/ust/6/60/9.html>.
17. Міністерство економіки України: Схвалення Урядом Концепції розвитку національної інноваційної системи: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=223213163.
18. Соціально-економічний розвиток регіонів України за січень–грудень 2008 року: http://ukrstat.gov.ua/control/uk/localfiles/display/operativ/operativ2008/so_ek_r_u/soekru_rr/12_2008/seru_rr_zm1208.htm.
19. Соціально-економічне становище України за січень–червень 2009 року: <http://ukrstat.gov.ua/control/uk/local-files/>.
20. Україна в цифрах 2007 / За ред. О. Г. Осауленка. — К.: Державний комітет статистики, 2008. — 259 с.
21. Духненко В., Шапран В., Дуброва О., Хисамов А. Рейтинг инвестиционной привлекательности регионов Украины: И снова Днепр против Донбасса // Эксперт. — 2006. — № 49. — С. 80–86.
22. Горбач Д. Ключ к миру // Бизнес. — 2009. — № 26. — С. 17–20.
23. Волошин В.С., Белопольский Н.Г. Финансово-экономический кризис в Украине: пути выхода. — Мариуполь: Рената, 2009. — 60 с.
24. Жаліло Я.А., Бабанін О.С., Белінська Я.В. та ін. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи / За заг. ред. Я.А. Жаліла. — К.: НІСД, 2009. — 142 с.

Рекомендована Радою
факультету менеджменту
та маркетингу НТУУ "КПІ"

Надійшла до редакції
4 листопада 2009 року